

Disciplina „Strategii și metode de abordare a școlii incluzive”

Formatori/ titularii cursului:

Conf. univ. dr. Marcela Popescu

Prof. Adriana Maria Rotaru

Bugetul de timp: 26 ore

Activități teoretice: 8 ore

Activități practice: 16 ore

Evaluare: 2 ore

Obiectivele disciplinei:

- să se familiarizeze și să opereze corect cu conceptele cheie : *societate incluzivă, politici incluzive, educația incluzivă, școala incluzivă, practici incluzive*
- să identifice diferențele dintre școala specială/ integrată / incluzivă
- să identifice și să operaționalizeze în activitatea didactică specificul metodelor utilizate în școala incluzivă
- să aplice strategii de predare eficiente conform stilurilor de învățare și particularităților specifice elevilor
- să cunoască principiile și cerințele dezvoltării unui curriculum adaptat
- să cunoască și să aplice cooperarea și interacțiunea la nivelul grupului

Competențe pe care le formează candidaților :

- promovarea principiilor școlii incluzive
- realizarea unui mediu școlar incluziv
- valorizarea experiențelor personale și a elementelor specifice culturilor din care provin elevii
- cunoașterea și utilizarea metodelor de învățare specifice diferitelor stiluri de învățare și particularităților elevilor
- proiectarea și aplicarea instruirii diferențiate și a predării individualizate când este cazul
- elaborarea și implementarea unui curriculum integrat, centrat pe nevoile și interesele copiilor

Metode de formare

Metodele folosite în cadrul disciplinei vor fi activ - participative, de învățare prin cooperare, bazate pe experiența anterioară a participanților. Pentru activitățile practice vor fi utilizate : brainstorming, jocul de rol, studii de caz, KWL, SINELG, eseul, exerciții de reflexie individuală.

Resurse utilizate pentru dezvoltarea cursului : suportul de curs, fisele de lucru, flip – chart, coli, markere, videoproiector.

Modalități de organizare a activității: frontal, pe grupe, în perechi și individual.

Formele și modalitățile de evaluare vor fi:

- ✓ **Evaluare inițială** pentru diagnosticarea nivelului de cunoaștere a conceptelor specifice și a disponibilității de participare
- ✓ **Evaluare formativă** pe tot parcursul programului de formare
- ✓ **Evaluare sumativă** a temei se va realiza prin întocmirea unui portofoliu cu fișele și materialele produse în timpul activității de formare.

Nr. crt.	Conținuturi / teme	Nr. ore	Forma de activitate	Formator
1.	Școala incluzivă	2 4	Activitate teoretică Activitate	Adriana Rotaru

			practică	Adriana Rotaru
2.	Factorii care influenteaza incluziunea la nivelul scolii	2	Activitate teoretică	Adriana Rotaru
		4	Activitate practică	Adriana Rotaru
3.	Metode utilizate în școala incluzivă	2	Activitate teoretică	Adriana Rotaru Marcela Popescu
		4	Activitate practică	Adriana Rotaru
4.	Conflictul în context educațional. Control și rezolvare.	2	Activitate teoretică	Marcela Popescu
		4	Activitate practică	Marcela Popescu
5.	Evaluare	2		Adriana Rotaru Marcela Popescu

Rezumatul temelor:

Tema 1. Școala incluzivă

Prezentarea contextului legislativ, administrativ și istoric al problematicii incluziunii în România. Identificarea diferențelor specifice dintre conceptele cheie : *școala incluzivă/ educația incluzivă / curriculum incluziv/ practici incluzive / societate incluzivă.*

Principiile care definesc școala incluzivă.

Educația incluzivă - proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor persoanelor din cadrul unei comunități. (în conformitate cu anexa nr. 1 din HG 1251/2005)

O societate pentru toți în care fiecare se simte parte a acesteia

Principii:

- Diferențele dintre oameni sunt normale!
- Diferențele conduc la progres!
- Diferențele presupun respect, nu toleranță și nici milă!

Integrarea este procesul de asimilare a elevului în cadrul învățământului normal, proces prin care elevul se adaptează școlii în timp ce aceasta rămâne, în cea mai mare parte, neschimbată.

Incluziunea presupune ca școlile și sistemul educațional, în general, să se schimbe și să se adapteze nevoilor elevului (M. Ainscow, 1998, Kisaji, 1999).

INTEGRARE	INCLUZIUNE
Nevoile grupului țintă în vederea integrării Schimbarea, adaptarea materiilor școlare Beneficii obținute de elevi în urma integrării Profesioniști, expertiză specializată	Drepturile tuturor elevilor Schimbarea procesului școlar Beneficii obținute de toți elevii ca rezultat al incluziunii Sprijin informal și oficial oferit cadrelor didactice
Educație integrată <i>Copilul este problema:</i> Nu raspunde, nu poate să invete Are nevoi speciale Necesita dotari speciale Nu poate ajunge la școala E diferit de ceilalti copii	Educație incluzivă: <i>Sistemul educațional are o problemă:</i> Atitudinile cadrelor didactice Metode rigide, curriculum rigid Medii inaccesibile Multe abandonuri școlare și repetenții Lipsa sprijinului adecvat pentru cadrele

Necesita un mediu special Necesita profesori specializati	didactice și pentru școli Lipsa implicării părinților Lipsa materialelor didactice și a dotării Instruire de proastă calitate
--	--

Școala incluzivă - unitate de învățământ în care se asigură o educație pentru toți copiii și reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare. Copiii din aceste unități de învățământ beneficiază de toate drepturile și serviciile sociale și educaționale conform principiului „resursă urmează copilul”. (în conformitate cu prevederile anexei nr. 1 din HG. 1251/2005)

Principiul fundamental al școlii incluzive este acela că *toți copiii trebuie să învețe împreună* oriunde este posibil acest lucru, iar diferențele care pot exista între ei să nu aibă nici o importanță.

În cadrul școlii incluzive, variatele necesități ale elevilor trebuie recunoscute și trebuie căutată o soluție pentru fiecare dintre ele ținând cont de stilurile și de ritmurile diferite de învățare. (conform Declarației de la Salamanca).

Tema 2. : Factorii care influențează incluziunea la nivelul școlii

Managementul școlii incluzive;

Caracteristicile mediului școlar incluziv;

Colaborarea școală – familie în realizarea educației incluzive.

Managementul școlii incluzive reprezintă valorile, practicile, principiile, sistemul de lucru adoptat într-o școală și, prin intermediul căruia, cadrele didactice, elevii, mediatorul școlar, personalul administrativ, părinții, comunitatea, resursele de toate tipurile, curriculumul, provocările și reușitele sunt gestionate astfel încât școala, prin tot ceea ce face, va reuși să răspundă celor mai multe dintre nevoile și așteptările elevilor săi.

Educația incluzivă se referă la ridicarea tuturor barierelor în învățare și la asigurarea participării tuturor celor vulnerabili la excludere și marginalizare (UNESCO, 2000). Este o abordare strategică desemnată să faciliteze succesul învățării pentru toți copiii. Prima cerință pe care o adresează educația incluzivă este descreșterea până la eliminare a excluderii în educație, cel puțin la nivelul pregătirii școlare elementare. Aceasta propune prin asigurarea accesului, participării și succesului învățării în educația de bază de calitate, pentru toți copiii.

Școala de tip incluziv este școala de bază accesibilă, de calitate și care își îndeplinește menirea de a se adresa tuturor copiilor, a-i transforma în elevi și a-i deprinde și abilita cu elementele esențiale necesare integrării lor sociale. Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități. Acesta înseamnă că și o școală specială poate fi incluzivă sau poate dezvolta practici incluzive în abordarea copiilor. Școlile deschise, prietenoase, în care se urmărește flexibilizarea curriculumului, calitatea predării-învățării, evaluarea permanentă și parteneriatul educațional sunt școli incluzive.

Principiile cheie ale incluziunii au în vedere următoarele **concepțe fundamentale**:

- ⇒ valorizarea diversității
- ⇒ dreptul de a fi respectat
- ⇒ demnitatea ființei umane
- ⇒ nevoile individuale înțelese ca cerințe individuale
- ⇒ planificarea
- ⇒ responsabilitatea colectivă
- ⇒ dezvoltarea relațiilor și culturii profesionale
- ⇒ dezvoltarea profesională
- ⇒ șanse egale

Școala incluzivă facilitează tuturor la o învățare eficientă prin:

- ⇒ Implementarea programelor naționale și locale de consiliere pe teme de curriculum;
- ⇒ Urmărirea scopurilor, valorilor și viziunii comunității școlare;

- ⇒ Menținerea și dezvoltarea mediului fizic;
- ⇒ Dezvoltarea gamei și calității formelor de comunicare;
- ⇒ Dezvoltarea cantitativă și calitativă a curriculumului diferențiat;
- ⇒ Dezvoltarea atitudinilor adulților și elevilor.

Școlile incluzive ajută la dezvoltarea vieții sociale a școlii și comunității prin:

- ⇒ Dezvoltarea unor legături strânse între școală și comunitate prin implicarea în evenimentele comunității și cu grupurile comunității;
- ⇒ Sprijinirea unei game largi de activități extracurriculare, planificate și oferite pentru a încuraja dezvoltarea personală și socială a elevilor;
- ⇒ Existența unor modalități prin care se asigură faptul că elevii pot avea acces la activități extracurriculare și școlare, în cazurile în care părinții întâmpină dificultăți financiare sau în care există bariere datorită unei/unor dizabilități

Factorii care facilitează incluziunea la nivelul școlii se concentrează pe **trei dimensiuni:**

1. cultura - se referă la măsura în care filosofia educației incluzive este împărtășită de toate cadrele didactice din școală și în care ea poate fi observată de toți membrii comunității școlare și de toți cei care intră în școală. De fapt, crearea culturii școlii trebuie să devină un proces la fel de important ca acela de predare a cunoștințelor și de dezvoltare a deprinderilor. O astfel de filosofie va putea sta apoi la baza elaborării unor strategii și a luării unor decizii curente privind practica. Această dimensiune se referă deci, atât la realitatea unei școli cât și la imaginea transmisă despre aceasta.

2. strategia – se referă la plasarea abordării incluzive în nucleul dezvoltării școlare, astfel încât aceasta să se reflecte în toate strategiile și să nu fie privită ca o nouă strategie, distinctă de toate celelalte, care se adaugă la cele existente. Conceptul de educație incluzivă trebuie să se reflecte în toate documentele de planificare școlară.

3. practica – se referă la asigurarea reflectării în activitatea la clasă atât a culturii cât și a politicilor incluzive ale școlii. Activitățile de predare-învățare trebuie să încurajeze participarea tuturor elevilor la clasă.

Tema 3. : Metode utilizate în școala incluzivă

Identificarea barierelor în învățare;

Evaluarea abilităților - dexterităților/ cunoștințelor și a potențialului fiecărui elev;

Principalele stiluri de învățare;

Intervenții si metode de predare diferențiată/ individualizate.

Nevoia implementării unor strategii în patru domenii cheie:

I. mediul stimulat de învățare

II. implicarea tuturor elevilor

III. feed – back privind nivelul de performanță

IV. recunoașterea meritelor elevilor

Lecția = atelier de învățare în care modelăm învățarea demonstrând pașii ce pot fi urmați pentru a învăța.

Dezvoltarea la elevi a obiceiului de a reflecta asupra procesului de învățare și a strategiilor de învățare utilizate pentru a le putea folosi independent: jurnale de învățare, reflecția la finalul unei lecții

Abordarea constructivistă a învățării – învățarea este rezultatul implicării active și a construcției cognitive - **Modelul de învățare E – R – R: Evocare – Realizarea sensului – Reflecție**

E - orientare, activare, trezirea motivației, folosirea achizițiilor anterioare

R - achiziții noi

R - aplicare, transfer în noi contexte simulate sau autentice, reflecție

Motivarea elevilor pentru a participa activ la lecții prin: încurajarea elevilor să își împărtășească experiențele personale, valorizarea diversității de experiențe, construirea lecției pe experiențele elevilor, oferirea feedback-ului constructiv.

Utilizarea strategiilor de învățare activă, ce implică fiecare elev în învățare

Utilizarea strategiilor de învățare prin cooperare în care elevii învață împreună

Utilizarea eficientă a resurselor (manuale etc.) prin utilizarea strategiilor de învățare care să favorizeze înțelegerea textelor

Dezvoltarea abilităților de gândire

Utilizarea unor proceduri autentice de evaluare care „reflectă adevăratele activități de învățare și formare atât din clasă, cât și din mediul extrașcolar” (Valencia, Hiebert & Afflerbach, 1994, p.11)

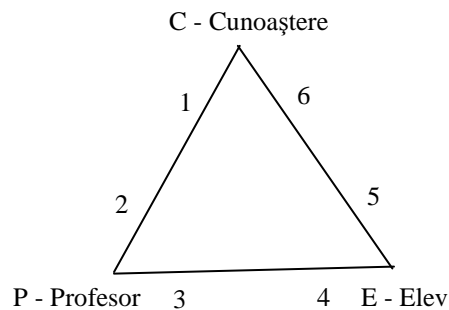
Metode disponibile

- Curriculum flexibil
- Evaluare relativă

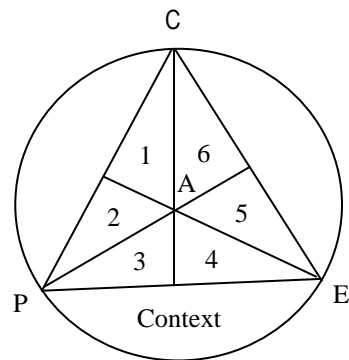
Tema 4. : Conflictul în context educațional. Control și rezolvare.

Unul dintre cele mai simple modele de comprehensiune a **situației pedagogice** este *modelul triunghiului pedagogic* (J.Houssaye,1993), care identifică trei elemente: *cunoașterea, profesorul și elevul*, instruirea și funcționarea situației pedagogice fiind explicată prin relația privilegiată dintre două dintre cele trei elemente (*subiecții* situației pedagogice) și plasarea în plan secund a celui de-al treilea. Se identifică trei **procese esențiale** :

- predarea (privilegiază latura profesor-cunoaștere);
- formarea (privilegiază latura profesor-elev);
- învățarea (privilegiază latura elev-cunoaștere).

Modelul triunghiului pedagogic

Modelul global al situației pedagogice

Este posibil ca privilegierea unui proces să se facă prin situare la distanță egală de celelalte două procese (formă ideală a situației pedagogice, greu de identificat practic). În realitate, procesul privilegiat se apropie mai mult de unul din celelalte două procese, situându-se într-unul din punctele de tipul 1- 6, intermediare, figurate pe laturi.

Astfel, în punctul 1 se situează **pedagogia tradițională magistrală**, care pune accent pe expunerea structurată a cunoștințelor și cere elevilor asimilarea și reproducerea fidelă a acestor cunoștințe. Această pedagogie a generat cele mai multe conflicte în planul concepțiilor asupra educației:

- conflict predare-formare (CP-PE);
- conflict predare-învățare (CP-EC);
- conflict profesor-elev (P-E);
- conflict profesor-cunoaștere (P-C);
- conflict cunoaștere-elev(C-E);
- conflict elev-elev(E-E);
- conflict profesor-profesor (P-P);
- conflict cunoaștere-cunoaștere (C-C).

În punctul 2, mai aproape de elev și de procesul de formare, se situează o **pedagogie dialogală**, ce presupune un demers mai *viu* și cultivarea unei relații pozitive profesor-elev, unele conflicte fiind atenuate. Cum această pedagogie realizează o reformare din interior a celei tradiționale, fondul generator de situații conflictuale rămâne.

În punctul 3 se situează unele **pedagogii libertare** (Neill, Hambourg, Makarenko, Korczak), care pun accentul pe relația formativă, dar lasă loc și aspectelor de pedagogie clasică, specifice procesului de predare, cu situațiile conflictuale decelate.

În punctul 4 se situează **pedagogiile instituționale** (Oury, Fonvieille) și nondirective (Rogers), care lasă nerezolvate probleme ce privesc tocmai procesul de învățare pe care îl favorizează (și de aici eșecul experiențelor educative ce au vizat libertatea totală a elevului).

În punctul 5 se situează **pedagogiile ce țin de curentul educației noi**, ce pun accentul pe activitățile autonome și diferențiate ale elevilor, pe construirea metodelor și mijloacelor ce favorizează accesul lor direct la cunoaștere, fiind, cel puțin teoretic, cele mai libere de conflicte (Freinet).

În punctul 6 se situează **învățarea asistată de computer**, învățământul programat și anumite forme ale pedagogiei prin obiective și ale pedagogiei diferențiate. Învățarea are o conotație mai tehnică, cu accent pe formativ și diminuarea rolului profesorului, cu consecințele ce decurg vizând dialectica raporturilor conflictuale.

Conflictul este, adesea, consecința asumării prin excludere și expresia eșecului încercărilor de concretizare a unei concepții pedagogice eclecticice.

Soluția teoretică pentru rezolvarea tuturor conflictelor este dată de construirea unui model global al situației pedagogice, prin situarea echidistantă față de toate procesele și de toți polii.

Punctul A (centrul de greutate al triunghiului echilateral CPE) este un *punct de echilibru: punctul de anulare a conflictelor.*

Modelul global accentuează importanța contextului în analiza situației pedagogice, având drept consecință posibilitatea anulării conflictelor alimentate ideologic.

Teoriile și modelele conflictuale ale învățării se circumscriu fie paradigmei psihocognitiviste, fie celei sociocognitiviste a învățării:

- teorii educative constructiviste (J. Piaget, Bertrand);
- teoria conflictului sociocognitiv (Doise, Mugny, Perret-Clermont, Bertrand);
- teorii educative constructiviste inspirate de ideile lui Bachelard vizând *cultura prealabilă a elevului ca obstacol epistemologic*;
- teorii conflictuale ale învățării : modelul *alosteric* (Giordan), modelul schimbării conceptuale (Larochelle, Desautels).

Eforturile depuse în direcția elaborării și abordării teoriilor conflictuale ale învățării au condus la conceptul de conflict *dinamic și procesual*.

Existența conflictului nu este neapărat semnul declinului sistemului, ci și o premiză a schimbării, a reechilibrării necesare, a progresului. Astfel, *conflictul poate fi pozitiv sau negativ, constructiv sau distructiv, în funcție de ceea ce facem noi din el.(...) Transformarea de această manieră a conflictului este totuși o artă, care necesită o pregătire specială* (C. Faire).

Bibliografie

1. HG 972/1995 *Planul National de Actiune in favoarea copilului*
2. *Program National pentru informarea, sensibilizarea si pregatirea scolii si comunitatii in vederea integrarii copiilor si tinerilor cu deficiente*
3. OMEC 3634/17.04.2000 privind aprobarea programului national de generalizare a actiunilor de modernizare a invatamantului special “ *Integrarea si reabilitarea copiilor cu deficiente in/ prin comunitate*”
4. *Strategia MEC privind egalizarea sanselor pentru copii si tinerii cu deficiente precum si accesul acestora la orice forma de educatie si ocrotire*
5. Hatos A., *Sociologia educației*, Editura Polirom, Iași, 2006.
6. Ionel V., *Fundamentele pedagogiei*, Editura Universitaria, Craiova, 2005.
7. Ionel V., *Individualizare și socializare în educație*, Editura Universitaria, Craiova, 2005.
8. Macavei E., *Pedagogie. Teoria educației*, Editura Aramis, București, 2001.
9. Stoica-Constantin A., *Psihologia rezolvării conflictului*, Editura Polirom, Iași, 1998.
10. Voiculescu F., *Analiza resurse-nevoi și managementul strategic în învățământ*, Editura Aramis, București, 2004.